

Getuigenis

Barbara Focquaert - die een jaar in De Barke woonde - getuigde over haar Ark-ervaring op een colloquium over lekenspiritualiteit van het I.P.B. (Interdiocesaan Pastoraal Beraad), in december 2002. Ze baseerde zich op het boek In broosheid dragen (Jean Vanier) en kleurde dat bij met haar persoonlijke ervaring.

Waar het in de Ark op neerkomt, is diezelfde ervaring opdoen als Jean Vanier had met de twee medestichters van de Ark: we gaan een verbondsrelatie aan, we worden vrienden en zijn gelijkwaardig. We ontvangen onze menselijke waardigheid van elkaar.

GEMEENSCHAP VORMEN

Een van de belangrijkste kenmerken van de Ark, is dat er gemeenschap wordt gevormd. En dat betekent: leren samenleven met mensen die je niet kiest maar erop vertrouwend dat er een bindende kracht is.

Leren samenleven

Dit geldt zowel voor de mensen met als zonder een handicap; iedereen kan daar altijd nog in leren. Er moet gewerkt en georganiseerd worden, boodschappen gedaan, gepoetst, een viering voorbereid, een bezoek gebracht, mensen ontvangen, het kasboek bijhouden.

Er zijn dagen van moedeloosheid, van groot enthousiasme, er zijn aspecten van het samenleven die je niet graag hebt, andere wel. Samenleven betekent elkaar leren kennen en jezelf laten kennen, elkaar verdragen en respecteren. Als ik weet dan een van de gasten heel graag bloemen schikt, moet ik niet zelf nog snel snel een bloemstukje ineen steken voor in de kapel, maar tijd proberen maken om het samen met haar te doen. Het is rekening houden met elkaar, geduld hebben. Op een gegeven moment ben ik tot de ontdekking gekomen dat ik impliciet verwachtte dat ik in de Ark meer geduld zou leren hebben door met mensen om te gaan die heel wat aandacht opeisen. Maar doorheen alle taken en ontmoetingen heb ik eerder geleerd om te leren leven met het feit dat ik niet altijd geduld heb.

Met mensen die je niet kiest

Wat een gemeenschap doet verschillen van een vriendengroep, is het feit dat men de mensen waarbij men woont niet zelf kan kiezen. Het samenleven brengt soms diepe wonden aan of maakt dat er diepe wonden uit het verleden bovenkomen. Jean Vanier zegt dan ook: een gemeenschap is een plaats van pijn. Je botst hard op je grenzen en die van anderen. Er zijn altijd mensen die je minder graag hebt, of er zijn periodes waarin je een van je huisgenoten niet kan verdragen. Je kan je mateloos ergeren aan kleine details. Soms gaat het over een andere assistent, soms een van de mensen met een handicap. Die mensen kunnen werkelijk je vijanden worden en het vergt heel wat geduld en aanvaarding om erop te letten geen klikjes te gaan vormen maar open te blijven naar iedereen toe. Niemand in de Ark zal ontkennen dat dat een lange weg is die nooit af is.

Maar erop vertrouwend dat er een bindende kracht is

De opdracht voor de leden van de gemeenschap is dan voor ogen te houden dat eenzelfde doel gedeeld wordt. Ook al verschillen de meningen soms over hoe dat doel moet gerealiseerd worden, de oproep blijft er steeds: wees eensgezind. Vanuit gelovig oogpunt kan je zeggen dat het God is die de gemeenschap samenroept, door in het gelaat van de zwakke en uitgestoten mensen zichzelf te tonen en ons zo op te roepen bij deze mensen te gaan staan en hun leven te delen. Wanneer een gemeenschap deze horizon niet openhoudt, verzandt ze al snel in onoplosbare conflicten. Het is God die de gemeenschap samenroept en soms moeten we Hem ook expliciet vragen: Hou ons samen.

SPIRITUALITEIT

Ik tracht een aantal kernpunten van de spiritualiteit weer te geven en dan toe te passen op het concrete leven in de Arkgemeenschap.

Christelijk, interreligieus en open

Assistent: Ik geloof niet in God, maar wel in de mensen, met of zonder handicap.

Jean Vanier: Beter zo dan dat je in God zou geloven maar niet in de mensen.

De Ark is duidelijk gesticht vanuit een christelijke overtuiging en naar het voorbeeld van Jezus die aandacht had voor de mensen die helemaal buiten de samenleving werden geduwd. Die christelijke basis is zeer belangrijk en steeds aanwezig maar wordt in elke gemeenschap anders ingevuld. Dat geldt in de eerste plaats voor de gemeenschappen in andere landen waar andere godsdiensten worden beleden (zoals India, waar moslims en hindoes samenleven), maar ook hier in Europa. In de Barke was er een duidelijk gebedsritme van ochtendgebed en dagsluiting, wekelijkse viering en parochieviering. In andere gemeenschappen is dat kader niet zo duidelijk aanwezig. Wel wordt in elke gemeenschap op dinsdag de eucharistie gevierd. Mensen die daar niet aan wensen deel te nemen, worden daarin gerespecteerd.

In het Charter lezen we: Ieder lid van de gemeenschap wordt aangespoord om zijn eigen spiritueel leven te ontdekken, te verdiepen en te beleven volgens het geloof en de traditie die hem eigen zijn. Zij die geen uitgesproken geloof belijden worden eveneens onthaald en gerespecteerd in hun gewetensvrijheid.

Kracht van de zwakken

Zwakheid en kwetsbaarheid in een persoon zijn geen hindernis in het zoeken naar eenheid met God maar kunnen die juist voeden. (Charter)

De Ark gaat uit van de kracht die in de zwakke mensen schuilt. Mensen met een mentale handicap hebben inderdaad heel eigen gaven. Ze zijn zeer ontwapenend en ook al hebben ze vaak een verleden van miskennis of zelfs mishandeling, toch zijn ze bijzonder vergevingsgezind. Ze hebben een heel directe waarneming van de wereld, van gevoelens.

Toen ik na een paar zeer zware maanden heel moe was en op het puntje van mijn zenuwen liep, was ik constant bang dat ze me zouden zien huilen als ik het niet meer zag zitten. Tot iemand me zei dat ik nochtans gerust kon huilen, ik zou wel eens zien met hoeveel liefde ik getroost zou worden. En dat

is waar: er is niets wat mensen met een mentale handicap zo raakt dan tranen. In hun troosten zijn ze direct: ze omarmen je, komen schelpjes geven van op het strand, of een tekening.

Een van de mensen van de Ark in Antwerpen kan op praktisch gebied werkelijk weinig. Hij zit eerder in de zetel, kan niet praten, maar is heel vrolijk. Hij houdt van lachen, gekieteld worden, zingen. Ook al doet hij niet zoveel als een ander, toch is zijn aanwezigheid ongelooflijk deugddoend omdat hij opgewekt is. Als je hem groet, groet hij vol overgave terug, als je naar hem lacht, lacht hij terug. Hij is een weldaad in het huis en je zou voor je plezier nog eens door de voordeur binnenkomen om hem een te horen roepen. Hij toont op die manier een andere dimensie en leert ons iets van blijheid om bij mensen te zijn.

Lijden (h)erkennen: dat van de anderen en dat van zichzelf

Vaak komt de bevrijdende liefde van God pas naar boven in zwakheid die (h)erkend en aanvaard is.
(Charter)

Tijdens een retraite zei Jean Vanier: de Ark is gebouwd op lijden en zwakheid. We zouden liever hebben dat het er niet is, maar het lijden is er: we zijn allemaal gewond op een of andere manier. De mens met een mentale handicap draagt veel lijden in zich: Waarom ben ik zo? Waarom ben ik niet als de anderen? Waarom kan ik dit niet? Het doet soms pijn om te zien hoe zij door hun handicap niet meekunnen. Zij moeten zich aan anderen overgeven en zijn afhankelijk. Sommigen hebben door die constante confrontatie met hun onvermogen dikke muren om zich heen en diepe wonden. Hun levensgeschiedenissen zijn vaak schrijnend. Maar ook ons eigen leven vertoont barsten en pijnlijke plekken. We aanvaarden onze grenzen niet, we liggen in de knoop met ons zelfbeeld, we maken fouten.

De hele pedagogie van de Ark is er echter op gericht te zeggen: Jij bent mooi, we zijn blij met jou. Elke persoon wordt geaccepteerd zoals hij of zij is, zonder masker en met alle zwakheid die mensen eigen is. Wanneer je het mag meemaken dat een ander je voor jou zo kwetsbaar opstelt, breekt dat iets open in de relatie en word je opgeroepen om zelf ook je masker af te leggen en je onvermogen te accepteren. Zoals het voorbeeld van hierboven aantoont: als je dat doet, zien de mensen je nog liever, want je wordt er mooier door.

Ged'ncarneerd

Bepaalde mensen kan men overdag niet alleen laten omdat ze te angstig zijn. Ons leven speelt zich dan of op het terrein van de aanraking: hen in onze armen dragen, hen in bad helpen, met hen spelen.
(In broosheid dragen, p. 303)

In het christendom wordt gesproken van het fides ex auditu, het geloof door het horen. Jean Vanier heeft gezegd dat we in de Ark een fides ex corpore heeft, geloof door het lichaam, door de aanraking. Het leven is ook vaak heel lijfelijk. Mensen moeten gedoucht, verzorgd, gekleed worden. De nabijheid is zeer groot. En het is juist in die concrete dingen als koken, wassen, dat je je liefde kan uitdrukken. Je kan iemand functioneel scheren, met je gedachten al bij het ontbijt, maar je kan er ook een liedje bij zingen dat die persoon graag hoort. En ook als het niet over fysieke zorg gaat, krijg je in de Ark genoeg lijfelijk contact want er wordt heel wat geknuffeld.

Een ander voorbeeld: op dinsdag is het altijd heel druk in de foyer: er moet soep gemaakt worden voor de sobere maaltijd, twee van de gasten moeten in bad (waarvan er een bijna gegarandeerd een

woedeaanval krijgt), de viering moet voorbereid, nog bloemetjes voor de kapel, tien kleine dingen te doen.

Bij een van de vrouwen moest ik altijd gaan helpen haar rug en haren te wassen. Op zon drukke avond ging ik dat routineus doen, snel snel zodat ik verder kon doen met de andere zaken. Terwijl ik haar rug waste, zei ze uit de grond van haar hart: Oh, dat doet deugd. Dat haalde me uit mijn routine en ik ben wat langer dan normaal bij haar gebleven, en heb haar rug extra goed gemasseerd.

Gedïntegreerd

Een getuigenis: Michael houdt ervan me spirituele vragen te stellen. John, wie is hier de baas?

En ik antwoord: Ik ben de baas. Ben jij degene die het hier voor het zeggen heeft dan vraagt hij.

Ja, dat ben ik. Dan zegt hij gepassioneerd: Jezus is de baas. Jij bent mijn vriend, John.

Ik denk dat het voorbeeldje, van een Ark-site geplukt, al veel zegt. De mensen met een mentale handicap zijn heel direct. Zij maken geen onderscheid tussen voor en na de mis. Als God of liefde of vriendschap niet ter sprake kunnen komen tijdens een wandeling naar de bakker, kunnen ze voor hen helemaal niet ter sprake komen. Ze kennen geen onderscheid van mensen, als beseffen ze soms wel iets van posities. Op een keer kwamen we de bisschop tegen op de jongerenvoettocht Stap voor Stap. Een van onze mannen zei heel enthousiast: Oh! Daar! De koster! (koster, pastoor, bisschop, het is allemaal gelijk) en hij vloog op hem af, viel hem in de armen en verkondigde fier: Das ne maat van mij! Even later liep hij arm in arm met mij en vertelde aan iedereen dat ik zijn maat was. Allemaal even gemeend.

Solidariteit

De armste gemeenschappen zijn dikwijls de gemeenschappen waar het meeste liefde heerst. Je kunt niet dicht bij de armen staan wanneer je een royaal en verkwistend leven leidt. Als je van iemand houdt, wil je alles met hem delen. (In broosheid dragen, p. 311)

In een gemeenschap leven betekent solidair zijn met je naaste medebewoners en werkers. Maar in de Ark wordt er ook heel veel nadruk gelegd op solidariteit met de grotere wereld, vooral dan met de andere gemeenschappen. De gemeenschappen in Europa hebben wekelijks een sobere maaltijd waarin ze geld sparen voor de gemeenschappen in de armere landen. In een foyer wordt ook zo sober en bewust mogelijk geleefd, in respect voor het huis, het materiaal, de omgeving.

HOE DEZE SPIRITUALITEIT GESTALTE KRIJGT: DAGELIJKS LEVEN IN DE ARK

Het leven in een foyer: spiritualiteit van de cirkel

Het huiselijke leven is het hart van de Arkgemeenschap. Alle leden van de gemeenschap zijn geroepen om één lichaam te vormen. Zoals in een familie leven, werken, bidden en vieren ze samen, delen hun vreugde en lijden, vergeven aan elkaar. Ze hebben een eenvoudige levensstijl die voorrang geeft aan relatie. (Charter)

Het leven in een foyer is bijna banaal te noemen. Het is een eenvoudig en alledaags leven: opstaan, ontbijten, de poezen eten geven, ochtendgebed, gaan werken, de tuin onderhouden, boodschappen doen, de konijnen eten geven, koken, afwassen, kuisen, gezelschapsspelletjes spelen,

verjaardagskaartjes knutselen, bezoek ontvangen, dagsluiting en nachtzoenen. Elke dag opnieuw dezelfde taken, elke week de kuis, Het is een huiselijk ritme.

Jean Vanier noemt deze constante herhaling de spiritualiteit van de cirkel, die hij tegenover die van de beweging stelt: het ter plaatste blijven en eenvoudig werk verrichten tegenover het dynamische, verkondigende.

Het is juist in dit huiselijk leven dat alle bovengenoemde elementen van de spiritualiteit van de Ark gestalte krijgen. Daar en nergens anders.

Alles wat hierna nog volgt, zijn aspecten van deze spiritualiteit van de cirkel.

Regelmaat en trouw zijn helend

Deze regelmaat en de trouw voor bepaalde rituelen of voor verjaardagen of vriendenbezoekjes werken vaak helend. Een mooi voorbeeld hiervan zijn de voorbeden van de gasten. Die zijn heel eenvoudig, concreet en vaak ontroerend. Een van de vrouwen bij ons is een angstige persoon. Ze heeft heel veel zekerheid en geruststelling nodig. Als zij een voorbede deed, was dat ook stereotiep: met een monotone stem Voor alle zieke mensen.

Omdat ze elke dag de kans kreeg om een voorbede te doen, is ze persoonlijker geworden en soms kan ze heel ontroerende dingen zeggen. Op een zondagsviering in de parochie waren er vrije voorbeden. Zij is als eerste naar de micro gegaan en heeft gezegd: Ja, ik ga proberen. Ik weet niet of het gaat lukken hoor, want ik heb wat keelpijn. Maar ik houd het goed warm, dus Ik wil bidden voor mijn vader. Jullie weten allemaal wat er gebeurd is. (Haar vader was net gestorven. De meeste mensen die in de kerk zaten wisten dat niet) Ik denk nog veel aan mijn vader. Ik heb nu geen familie meer en ik blijf nu voor altijd in de Ark. En ik ben triest. Amen.

God herkennen in het samenleven

In een gemeenschap die gevoel heeft voor goed werk en dit bescheiden, rustig, nederig en liefdevol doet, kan de aanwezigheid van God diep beleefd worden. (In broosheid dragen, p. 304)

Dit is ook een voorbeeld van wat ik hierboven gedĩntegreerd genoemd heb. Het is juist in het dagelijkse werk, in de relatie die je langzaam opbouwt met iemand, in een ruzie die wordt bijgelegd, dat je iets van God proeft. Het hoeft niet altijd overal uitgelegd worden, een neiging die wij wel eens hebben. Een plaats waar dat duidelijk wordt, is de dagsluiting. Dan zitten we in de living, steken een kaars aan, vertellen over de voorbije dag en danken om wat er gebeurd is. Vaak klinkt het dan zo Ik vond het een mooie dag. We hebben koten gekuist en in de tuin gewerkt. We hebben veel gelachen in 't Hoevetje. Ik wil bidden voor mijn opa in het ziekenhuis. Het was een goede dag. Het eten was lekker. Voor Bjorn (zoontje van de burenen) die vandaag verjaarde.

Nederigheid

Een gemeenschap is pas dan op weg een echte gemeenschap te worden als de leden niet per se grote dingen willen doen of helden willen zijn, maar als zij iedere dag willen beleven met nieuwe hoop (In broosheid dragen p. 115)

Toen ik in het begin in de Ark kwam, had ik veel energie om van alles te doen en te leren. Ergens hoop je dat je onvergetelijke dingen zal kunnen doen met de gasten, prachtige momenten beleven, grootse gebeurtenissen meemaken. Die zijn er ook geweest, maar het mooie van dat jaar zat toch in het vertrouwd geraken met elkaar doorheen allerlei kleine dagelijkse voorvallen. De romantiek is vaak ver te zoeken en er zijn momenten dat je je vergelijkt met degenen die voor jou gekomen zijn,

en waarvan zón mooie verhalen worden verteld. Dan denk je: dat maak ik helemaal niet mee, ik ben te moe, heb teveel te doen. Ik heb geen tijd om zón leuke dingen te doen. Maar de echte band met de andere leden van de gemeenschap smeed je door dag in dag uit samen te werken.

Soms ging ik met een van onze mannen fietsen. Dat waren heel gewone tochtjes waar we door de polders en langs de vaart fietsten, vaak dezelfde weg. Recht op recht, de wind voor en dan weer tegen. We zeiden niet veel, behalve wat we zagen (eenden, vlas op het veld) en soms gingen we iets drinken in Damme. In het begin was ik bezorgd om er iets leuks van te maken, maar na een tijdje wist ik dat dat niet nodig was: gewoon al het feit dat ik samen met hem er even tussenuit kon was genoeg. En ik begon er zelf van te genieten: even rustig uitwaaien, gewoon even fietsen.

Kracht van kleine dingen

We zijn allemaal geroepen, niet zozeer om grootse, uitzonderlijke dingen te doen, maar wel heel gewone met een buitengewone liefde. (In broosheid dragen, p. 303)

Het is in het aandachtig en met liefde de kleine dagelijkse taken vervullen, dat we iets van God proeven. In het strijken van een hemd voor die ene persoon, in het etiketje innaaien in de nieuwe trui van een ander of in het lasagne maken voor diegene die het zo graag eet.

Het is in kleine dingen dat we dankbaarheid kunnen uitdrukken maar ook verveeldheid. Op een keer was ik zeer ongeduldig met een van mijn huisgenoten, die al weken op voorhand aan iedereen verkondigde wanneer hij verjaarde. Ik vond dat nogal egod'stisch van hem en ergerde me er blauw aan. Ik had al een paar keer al lachend met hem gewed dat hij er niet over kon zwijgen tot het zover was. We hadden ook een adventskalender en die had hij al een aantal keren tot aan zijn verjaardag gedraaid en aan iedereen laten zien. Op een ochtend stond hij weer aan die kalender te prutsen en ik werd echt kwaad. Ik kon me nog net inhouden en merkte toen dat hij gewoon het blad had omgedraaid. Ik zag toen de onzin van mijn ergernis in, schaamde me een beetje en nam me voor me ervan los te maken. Ik had me erover gezet. Na het ochtendgebed riep hij me en zei: Ik ga niet meer over mijn verjaardag spreken of ik krijg ruzie met u. Ik was op mijn grens gekomen en hij had het gevoeld.

Een ander voorbeeld. Ik hou absoluut niet van kuisen. Nu had ik het geluk dat mijn vrije dag op de kuisdag viel. Normaal was ik dan weg, maar een keer lag ik nog in bed toen onze verantwoordelijke mijn kamer inkwam, doodziek, met de vraag om in te springen bij de kuis. Wat kon ik doen? Ik was wel in een bijzonder slecht humeur aan het ontbijt. Tijdens het ochtendgebed heb ik gedacht: kalmeer nu, doe het gewoon. We zeggen het Onze Vader altijd heel traag in Moerkerke. Bij de woorden geeft ons heden - ons dagelijks brood heb ik gedacht: dat is wat ik nodig heb, gewoon de energie voor deze dag. Dat is alles wat ik vraag. De kuis ben ik zonder kleerscheuren doorgekomen.

Ieders gave respecteren

Leven metis iets anders dan zorgen voor, maar dat betekent niet simpelweg aan dezelfde tafel eten of onder hetzelfde dak slapen. Dit houdt in dat men belangeloze relaties met hen heeft, relaties die echt zijn, met een wederzijdse afhankelijkheid, dat we luisteren naar diegenen die ons zijn toevertrouwd, dat we hun gaven erkennen en dat we ons daarover verwonderen, vooral over hun openstaan voor God. (In broosheid dragen, p. 156)

Soms moet je als assistent werkelijk moeite doen om echt onbevangen te kijken naar de mensen met een handicap. We denken te vlug dat we wel weten wat ze kunnen, wat ze bedoelen, Maar ze blijven verrassend uit de hoek komen. Ik was met een van naar de jongerenvoettocht Stap voor Stap gegaan.

In ons stapgroepje liet hij zich niet onbetuigd als het op praten over God aankwam. Soms zei hij naar mijn zin teveel. Hij spreekt ook heel onduidelijk en ik was bang dat de anderen hem niet verstonden maar wilde niet de hele tijd vertalen om hem niet te vernederen. In de gemeenschap toonden we hem altijd in omdat hij anders niet van ophouden weet. Ik vertelde dat aan de begeleider, en zei dat hij maar moest aangeven dat mijn vriend moest stoppen als hij niet kon ophouden. Vanaf dan liet ik het over aan de begeleider en kon ik zelf rustig luisteren. Ik stond er dan versteld van wat hij zei, hoe ontwapenend hij was: De Vader zegt: handen open houden, en niet toe. De andere deelnemers waren studenten, die heel ernstig en oprecht nadachten over hun Godsbeeld. Zijn inbreng was verfrissend in zijn eenvoud. Hij liep enthousiast voorop, verstopte zich om mij te doen verschieten, en was dolblij toen we aan een kapelletje kwamen met sint Barbara op. Hij stal de harten van iedereen van ons stapgroepje, het was prachtig en ik had het bijna niet gezien

Feesten

Zoals we overdag behoefte hebben om bezig te zijn, te bidden, te vieren, en's nachts om te slapen, zoals we de vier jaargetijden nodig hebben, zo hebben we ook naast het vervelende werk van iedere dag behoefte aan de vreugden van een feest en een rustdag. (In broosheid dragen, p. 320)

Je kan er in de Ark niet omheen dat je verjaardag gevierd wordt. Willens nillens is er een feest, wordt er gezongen, met overgave omhelsd en gezoend. De gasten zelf kijken erg uit naar hun verjaardag en zijn heel fier op al de kaartjes die ze krijgen. Ook al wordt er nooit heel overvloedig gevierd met veel luxe, er wordt wel aandacht besteed aan een mooie versiering, lekker eten, goede muziek. Feesten zijn echte vieringen van het samenleven, heb ik in de Ark geleerd. Er wordt oprecht uitgekeken naar die grote momenten, maar ook naar kleinere feestelijke momenten in een week. Zo waren de mannen al een hele dag opgewonden want het was kermis in Moerkerke en dan gaan we traditioneel op de botsautootjes. Nu ben ik daar niet zoon type voor, maar er was geen ontsnappen aan, met zoveel vreugde werd er uitgekeken naar dat evenement. En het was bijzonder plezierig.

Besluit

De spiritualiteit van de Ark is eenvoudig en diepgaand, en komt pas tot uiting in de kleine dingen van het dagelijks leven. Het leven in een foyer is niet eenvoudig en soms zelfs bikkelhard door de opdracht om werkelijk samen te leven, maar het is het waard. Er gebeuren werkelijk wonderen van vriendschap, van muren die worden doorbroken, van wonden die worden geheeld. Die grootse gebeurtenissen en die tocht van iedere persoon naar bevrijding, vinden juist plaats in het kleine dagdagelijkse leven. Het is incarnatie.